

Nr 72.

Av herr **Sandler** och herr **Olsson, Oscar**, om anslag till anordnande av s. k. universitetscirklar.

Ett av de värdefullaste uppslagen i folkbildningskommitténs arbete var startandet av tvenne universitetscirklar i nationalekonomi. Kommittén avsåg därigenom ett försök att uttröna, huruvida den i alla länders folkbildningsarbete uppmärksammade engelska folkbildningsformen med »university tutorial classes» vore lämplig för våra svenska förhållanden.

Förslag till organisation av denna verksamhet har av de sakkunniga utarbetats tillsammans med representanter från universiteten.

Folkbildningskommittén har föreslagit samma anordning för de svenska universitetscirklarna som den för Englands »tutorial classes» gällande, med det undantaget, att de svenska cirklarna i allmänhet skulle bli tvååriga i stället för treåriga. Fortsättningscirklar utöver de två åren skulle dock vara berättigade till vanligt statsanslag. I undantagsfall skulle ettårig studiecirkel kunna erkännas som universitetscirkel och få anslag till sådan.

Statens anslag skulle utgå med två tredjedelar av lärararvodet (1,800 kr.) således med 1,200 kr. för varje år.

Universitetscirkelns arbetsår skulle omfatta 24 veckor av vinterhalvåret med sammanträde en gång i veckan, varvid första timmen ägnades åt ledarens föreläsning, andra timmen åt seminarieövning. Deltagarna skulle vara skyldiga att efter lärarens anvisning utarbeta skriftliga uppsatser.

Högsta ledningen skulle tillkomma universitetens folkbildningsavdelningar. Dessa skulle bestå av fem representanter för universitetet, valda av den akademiska församlingen, och fem för de stora folkbildningsorganisationerna i landet (en för vardera av Sveriges allmänna biblioteksförning, föreläsningsförbundens riksorganisation, Arbetarnas Bildningsförbund och Goodtemplarorden [I. O. G. T.] samt en gemensam för övriga statsunderstödda riksförbund av studiecirklar). Dessutom skulle universitets rektor vara självskriven ordförande.

De sakkunniga hava starkt understrukt den stora betydelse dessa universitetscirklar skulle få för det ekonomiska upplysningsarbete, för vilket riksdagen visat sitt särskilda intresse genom att i skrivelse 1920 begära utredning »i vad mån och på vad sätt staten kan medverka till att under och efter skoltiden insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen må kunna systematiskt meddelas i större utsträckning än som nu i allmänhet sker».

En enda sådan studiecirkel kan åtminstone på platser med tätare befolkning ge ledning för systematiska studier långt utanför den egna kretsen. Av rätt stor betydelse är också, att universitetscirkelarnas medlemmar efter genomgången kurs säkert själva i stor utsträckning torde bli utnyttjade som ledare för studiecirkel i nationalekonomi bland sina föreningsmedlemmar.

Prof. E. Sommarin har om den av honom ledda cirkeln avgivit följande redogörelse:

»Med tvekan åtog jag mig att under månaderna september—december 1922 och januari—april 1923 leda en studiecirkel i nationalekonomi i Malmö, vars medlemmar skulle utväljas bland personer, som tidigare deltagit i cirkelarbeta under ett eller flera år, bl. a. i nationalekonomi, och därvid ådagalagt intresse för självstudier. Antalet medlemmar begränsades till 25. Enligt planen borde jag varje tisdag kl. 7—8 e. m. hålla en föreläsning med tillträde för allmänheten i Johannesskolans stora sal, och det ålåg cirkelmedlemmarna att turvis två och två referera denna föreläsning med tillgodogörande av anvisad litteratur och de synpunkter på ämnet, som framkommo under förnyad genomgång av detsamma vid cirkelsammanträde omedelbart efter varje föreläsning i skolans lärarorum kl. 8—9 e. m. Föreläsningarna måste emellertid börja med kvart (kl. 7,15) och kunde ej sällan räcka till 8,30, varefter cirkelns sammanträde vanligen utsträcktes till kl. 10. Givetvis måste aftnarna bli tämligen ansträngande för personer med daglig sysselsättning. De sammanlagt 25 föreläsningarna följdes av en talrik publik (genomsnittstal c:a 160) och av cirkelmedlemmarna med stor regelbundenhet. En deltagare från ett avlägset industrisamhälle, som måste cykla en mil och sedan fara på tåg till sammanträdena (Staffanstorp—Lund—Malmö), föll snart ifrån, liksom en medarbetare i arbetartidningen, som ansåg sig kunna referera förut, och en deltagare förbjöds i början av andra terminen av läkare att anstränga sig med extra studiearbete. I slutet av andra terminen förflyttades en deltagare till Stockholm. De övriga fortsatte, med förfall för en eller två på grund av särskilda uppdrag (underhandlingsdelegerade vid löneförhandlingar å annan ort o. s. v.) vid ett eller annat tillfälle. Vid ett av de senare sammanträdena under andra terminen voro fem frånvarande av skilda anledningar.

En viss ojämnhet i förutsättningarna för att tillgodogöra sig kursen blev tidigt märkbar bland deltagarna, men något mera än halva antalet av dem visade sig väl kvalificerade för grundligare självstudier, och om man i fråga om några av dessa bortser från formella brister i skriftlig framställning, utgjorde dessa begåvade och belästa män med sina vidsträckt praktiska erfarenheter och sin personliga mogenhet (30 à 40 år) ett mycket gott urval för överläggningar om teori och praxis i folkhushållningen, baserade på valda kapitel ur min populärvetenskapliga lärobok i nationalekonomi.

De vetenskapliga premisserna av fakta och kombinationer av fakta mottogos måhända med större förståelse än slutsatserna, som i talrika fall måste peka i annan riktning, än man inom den organiserade arbetarvärlden måhända ofta antar eller kunde önska. Flertalet av cirkelmedlemmarna tillhöra sedan ungdomen arbetarpartiet, och flera av dem äro innehavare av partiets förtroendeposter. En naturlig benägenhet att finna vetenskaplig verifikation av förutfattade meningar har ofta kunnat spåras i cirkelns debatter och i de mera självständiga inslagen i referaten av föreläsningarna. Överläggningarna inom cirkeln ha därigenom icke sällan gett uppslag till kritik och antikritik, som varit av stort intresse. På det hela taget tror jag mig hava konstaterat ett växande intresse för att förstå verkligheten och de vetenskapliga förklaringarna av verkligheten förutsättningslöst och

utan hänsyn till huruvida konsekvenserna synas förenliga med politiska åskådningar och syften. Hos de främsta cirkelmedlemmarna, om man till dem här för dem, som gjort sig mest gällande genom förträffligheten i sina referat och inlägg i debatterna, är påtagligt dominerande det rent intellektuella intresset, och detta har i växande grad förmått ge cirkelarbetet karaktär av universitetsarbete.

Med ingången av hösten 1923 har cirkelarbetet återupptagits efter en i så måtto förändrad plan, att medlemmarna två och två turvis till sammanträdena medföra självständigt utarbetade uppsatser i ämnet för föreläsningen och föredraga dessa, innan debatten i ämnet börjar. Därmed har arbetet mera närmat sig de s. k. seminarieövningarna vid universitetet. Tydligt kommer kärntruppen bland cirkelmedlemmarna därmed att träda helt i förgrunden, och det torde kunna befaras, att urvalet gör sig gällande även i fråga om deltagarskapets vidhållande.

Min egen tvekan om universitetscirkelsystemets genomförbarhet och min tidvis måhända förklarliga ansträngdhet av tisdagsarbetet ha förbytt i en bestämd övertygelse om lämpligheten och behövligheten av denna form för folkbildningsarbetet, för vilken jag skulle känna mig entusiasterad, om samarbetet mellan universitetsläraren och cirkelmedlemmarna kunde begränsas till ett urval, sådant som jag funnit inom den här nämnda kärntruppen.

Min oerfarenhet vid starten av universitetscirkeln 1922—1923 lät mig räkna med, att antagandet av de 25 medlemmarna skulle innebära urvalet av en sådan kärntrupp, men det rätta urvalet kan säkerligen göras först under cirkelarbetet. Det hade måhända varit bättre att börja med 50 och efter en termin utskilja de 25 genom cirkelledarens övervägande inflytelse. Säkerligen bör en universitetscirkel också snarare hålla sig till 25- å 35-åringar än 35- å 45-åringar.

Emil Sommarin.»

De nu på andra året arbetande två universitetscirkelarna i nationalekonomi kunna anses som en löftesrik inledning till realiserandet i ej obetydlig utsträckning av riksdagens uttalade önskan om vidgat och fördjupat folkupplysningsarbete i ekonomiska frågor. Men när de avslutat sin verksamhet, torde inga medel stå till förfogande för en fortsatt utveckling av denna bildningsform. Då de sakkunniga på våren 1922 lyckades anskaffa medel för dessa båda cirklar genom frikostigt tillmötesgående från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse och Längmanska kulturfonden, hoppades de, att deras förslag skulle föreligga färdigt i så god tid, att riksdagen kunde fatta beslut om medel för den fortsatta utvecklingen, om dessa försök visat sig fylla de på dem ställda förväntningarna.

Att på privat väg åstadkomma garantier för understöd åt nya universitetscirklar torde nu stöta på mycket stora svårigheter. Därför våga vi nu ifrågasätta, att riksdagen i denna fråga ville besluta en provisorisk åtgärd, varigenom verksamheten räddas från att gå till spillo. Detta kunde lämpligen ske sålunda, att riksdagen för nästa år ställde 6,500 kr. till Kungl. Maj:ts förfogande för anordnande av fem universitetscirklar, varav högst tre i annat ämne än nationalekonomi. Anordnandet kunde omhändervivas av en styrelse bestående av universitetslärare och representanter för de största studiecirkelorganisationerna.

Det hemställs, med åberopande av ovanstående.

att riksdagen ville för budgetåret 1924—25 till anordnande av s. k. universitetscirkular anvisa ett extra anslag av 6,500 kr. att fördelas enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t därom meddelar.

Stockholm den 21 jan. 1924.

Rickard Sandler.

Oscar Olsson.
